

Cafer GARİPER*

Bir Metin Yayını Üzerinde Bazı Dikkatler: “Abdullah Cevdet ve Dil- Mestî-i Mevlâna’sı –Değerlendirme&Çevrimyazı Metin-”**

Some Presentations on a Text Publication: “Abdullah Cevdet and Language- Mestî-Mevlâna –Evaluation&Environmental Text-”

ÖZET

20. yüzyılın sonlarından itibaren Türkiye’de yayıncılık hayatında, bilimsel çalışmalarda, sempozyumlarda önemli bir artışın yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmaların bir kısmı çok önemli bilimsel tartışmalara ev sahipliği yaparken, bir kısmı ise bilimsel disiplinden ve titizlikten uzak bir şekilde gerçekleşmektedir. Özellikle ikinci tip kongre ve sempozyumlarda sunularak yayımlanan bildirilerde kimi aksamalarla karşılaşılmaktadır. Bu tespitten hareketle bu çalışmada Abdullah Cevdet’in Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfî”de Şiir ve İrfân adlı kitabının Dilmestî-i Mevlâna kısmı yeni yazıya aktararak Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu’nda sunulmuş ve bildiriler kitabında yayımlanmış metni üzerinde kimi belirlemelerde ve eleştirilerde bulunulacaktır. Bu yolla Türkiye’de yapılan kimi sempozyumların, bilim ve hakem kurullarının, yapılan yayınların ne gibi problemler taşıdığı, işin ne derece ciddiye alındığı ya da alınmadığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sempozyum, Bildiri, Bilim Kurulu, Abdullah Cevdet, Dilmestî-i Mevlâna, Çevrimyazı.

ABSTRACT

Until the end of the 20th century, in publishing life, in scientific studies, at symposiums a significant increase in age attracts attention. Some of these studies are important and others are far from scientific discipline and rigor. Particularly, there are some disruptions in the notifications that are published by presenting at congresses and symposiums. From this point view, some of the detections and criticisms on the Abdullah Cevdet’s book part, titled *Dilmestî-i Mevlâna*, which was published in *Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfî”de Şiir ve İrfân* after transcribing into the new letter and published in proceeding book of the symposium, titled *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu*. In this way, the symposiums, scientific and arbitration committees in Turkey will try to show what kind of problems the publications have, whether they are taken seriously or not.

Keywords: Symposium, Presentation, Scientific Committee, Abdullah Cevdet, Dilmestî-i Mevlâna, Transcription.

* Yazar/Author Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. cafergariper@sdu.edu.tr

** Bu makale Yıldız Teknik Üniversitesi’nin 30 Mayıs 2013-1 Haziran 2013 tarihleri arasında düzenlemiş olduğu “II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları Çözümleri Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuş ve daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış metnin gözden geçirilmiş şeklidir.

Giriş

Türkiye’de 1990’ların sonlarından itibaren bilimsel çalışmalarda, toplantı ve sempozyumlarda dikkate değer bir artışın yaşandığı görülür. Bunda üniversitelerin sayısının artmasının, ülkeye yayılmasının, çok sayıda genç araştırmacının bilim hayatına girmesinin rol oynadığı söylenebilir. Sayıca artışın kaliteye nasıl yansıdığı ya da gereğince yansıyıp yansımadığı ayrı bir araştırma konusudur. Bu çalışmada, düzenlenen sempozyumlardan birinde sunulan bir bildiriden hareketle, bilimsel bilginin üretilmesini ve yayılmasını amaçlayan sempozyumların bu amaca ne kadar uygun hareket edip etmediği, nerelerde ve ne gibi problemler yaşandığı konusuna dikkat çekilecektir. Ele alınmaya çalışılan konu üniversitelerde yapılan tezlere, kitaplara, hakemli dergilere kadar genişletilebilir. Böyle bir çalışma bir makalenin boyutlarını aşacağı için, tarafımızdan baskıya hazırlanarak yayımlanma aşamasına getirilen bir kitap hakkında sunulmuş ve yayımlanmış bir bildirinin örneklendirilmesiyle yetinilecektir.

1- Dilmestî-i Mevlâna ve Çevrimyazısı

Doktor Abdullah Cevdet’in “Kütüphâne-i İctihâd” dizisi içerisinde yayımladığı *Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfi”de Şiir ve İrfân* adını taşıyan kitabın *Dilmestî-i Mevlâna* kısmı, Yusuf Turan Günaydın tarafından “Abdullah Cevdet ve Dil-mestî-i Mevlâna’sı –Değerlendirme&Çevrimyazı Metin-” başlığıyla bildiri olarak sunulmuş ve Selçuk Üniversitesinin düzenlediği “Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu Bildiriler” (Günaydın, 2007) kitabında yayımlanmış bulunmaktadır. 1921’de kitap olarak yayımlanmasından sonra ilgi gören, kimi yazar ve şairlerce montaj tekniği ve metinlerarasılıkla bazı metin parçaları yeniden üretime sokulan *Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfi”de Şiir ve İrfân* adlı kitabın *Dilmestî-i Mevlâna* kısmı üzerine yıllar sonra bir bildiriyle dikkat çekilmiş ve yeni yazıya aktarılmış olması kültür ve sanat hayatının sürekliliği açısından sevindiricidir.¹ Kitabın sonraki yıllarda Erdoğan Erbay, Nimet Yıldırım ve Ali Utku tarafından çevrimyazı ve sadeleştirme yoluyla bir baskısı daha yapılmıştır (Abdullah Cevdet, 2014).

Dilmestî-i Mevlâna’nın tanıtımının yapıldığı ve yeni yazıya aktarıldığı bildiri, özellikle metnin Arap harfli yazıdan yeni yazıya aktarılmasında, bazı problemleri içerisinde barındırmaktadır. Bu yazıda Yusuf Turan Günaydın’ın söz konusu bildirisine eleştirel bakış getirilerek değerlendirilmek, bu vesileyle geniş bir bilim kuruluna ve hakem kadrosuna sahip olan sempozyumun nasıl bir bildiriye yer verdiği ve bildiriler kitabına aldığı gösterilmek istenmektedir. Böylece yapılan bilimsel toplantılarda ve yayınlarda gerekli dikkatin gösterilmediği durumlarda doğabilecek aksaklık ve yanlışlara araştırmacıların dikkatinin çekilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmacı-yazar Yusuf Turan Günaydın, söz konusu bildiride “Özet”, “Abdullah Cevdet’in Hayatı”, “Dil-mestî-i Mevlâna’nın Telif Sebebi ve Muhtevası”, “Abdullah Cevdet’in Mevlâna’ya Yaklaşımı”, “Çevrimyazı Metin” alt başlıklarından sonra “Dil-mestî-i Mevlâna” adı altında metni yeni yazıya aktarma uğraşına girişir. Bildiride söz

¹ Bu kitabın daha önce sadeleştirilerek ilk iki bölümünün baskısı yapılmıştır: Sadı İrmak, *Lirizmin İki Doruğu: Mevlâna ve Gazâlî*, Konya Turizm Derneği Yayınları, Ankara 1976.

konusu eserin “Gazâli’de Marifetu’llah – Rubâiyât-ı Gazâli” ve “Örfî’de Şiir ve İrfân” kısımlarına yer verilmez. Söz konusu bildirinin Mevlâna konulu bir sempozyumda sunulduğu düşünülürse kitabın “Gazâli’de Marifetu’llah – Rubâiyât-ı Gazâli” ve ‘Örfî’de Şiir ve İrfân” kısımlarının bildiriye alınmamasının yerinde bir karar olduğu görülür. Kaldı ki, adı geçen bildiriye alınmayan iki bölüm, bildiri kitabına alındığı takdirde bildirinin hacmini ve amacını aşar. Bu çalışmada söz konusu bildirinin, isabetli yanlarını işaret etmekle birlikte, düzenleniş planına bağlı kalarak bildiriye eleştirel bakış getirmek yoluna gidilecektir.

Yusuf Turan Günaydın, bildirisinin “Özet” kısmında “Doktor Abdullah Cevdet’in Mevlâna ile ilgili görüşlerini içeren eseri *Dil-mestî-i Mevlâna* 1921’de İstanbul’da basılmış ufak bir kitapçuktur” (Günaydın, 2007, s. 393) demektedir. Öncelikle kitabın tam adı yalnızca “Dilmestî-i Mevlâna” değildir. Yukarıda kaydettiğimiz gibi daha uzun bir adı vardır. *Dil-mestî-i Mevlâna* kitabın bir bölümüdür, tek başına basılmamıştır. Sonra “ufak bir kitapçık” tabiri dil açısından hatalıdır. Aynı cümlede “ufak” kelimesiyle “kitapçık” kelimesinin yer alması Türkçenin kuralları bakımından doğru değildir. Çünkü “kitapçık” kelimesindeki “-çık” eki, kitabın küçük yani *ufak* olduğu anlamını verir.

Günaydın, “Abdullah Cevdet’in Hayatı” başlığı altında Abdullah Cevdet’in hayatı hakkında bilinenleri kısaca aktarma yoluna gider. Bunu yaparken de M. Şükrü Hanioglu’nun *İslâm Ansiklopedisi*’ndeki “Abdullah Cevdet” (Hanioglu, 1988, s. 90-93) maddesiyle kendisini sınırlamış görünmektedir. Oysa M. Şükrü Hanioglu’nun *Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi* adıyla yayımlamış olduğu dikkate değer bir de kitabı bulunmaktadır (Hanioglu, tz.) Ayrıca başka kitap bölümleri ve ansiklopedi maddelerinden de söz etmek mümkündür. Hilmi Ziya Ülken’in *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı kitabındaki Abdullah Cevdet bölümüyle (1992, s. 246-256) Orhan Okay’ın *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1977, s. 11-12) ve *Büyük Türk Klâsikleri*’ndeki “Abdullah Cevdet” (1990, s. 296-304) maddeleri bunlar arasındadır. Araştırmacı, sempozyum bildirisi hazırlamasına rağmen gerekli araştırmaya girmemiş görünmektedir. Bunun yanında, bildirinin söz konusu bölümünde Abdullah Cevdet’in doğum tarihini “1864” olarak kaydedilmiş ve kaynak gösterme ihtiyacı duyulmamış, niçin 1864 tarihini esas alındığı da belirtilmemiştir. Oysa daha önce yapılan ve öne çıkan araştırmalarda Abdullah Cevdet’in doğum tarihi 1869 olarak kaydedilmektedir. Nitekim araştırmacının referans olarak kullandığı M. Şükrü Hanioglu’nun *İslâm Ansiklopedisi*’ndeki “Abdullah Cevdet” maddesinde “9 Eylül 1869’da Arapkir’de doğdu” (1988, s. 90) kaydı bulunmaktadır. Bu konuda birincil kaynaklara yahut hakkında yapılan doktora tezine (Özdemir, 2003, s. 1) gidilememişse bile Hilmi Ziya’nın (1992, s. 246), Şükrü Hanioglu’nun (tz, s. 5) ve Orhan Okay’ın (1990, s. 296-304) çalışmalarına bakılabilirdi. Söz konusu bölümde Günaydın’ın “[b]u alanda Batı dillerinden birçok tercüme yapılmıştır” (2007, s. 394) cümlesindeki “birçok tercüme” ifadesi dalgınlık sonucu yer almış kabul edilmelidir. Bu ifadede, Türkçenin kuralları gereği, iki çoğul yapının birlikte kullanılmaması gerekirdi. Doğrusu “birçok tercüme”dir.

Bildiride “Dil-mestî-i Mevlâna’nın Telif Sebebi ve Muhtevası” başlığı altında Abdullah Cevdet’in *Dil-mestî-i Mevlâna*’yı yazış sebebi üzerinde de durulur. Abdullah

Cevdet’in “dîbâce”de yer verdiği bilgilerden yola çıkılarak eseri yazış sebebi dikkatlere sunulur. Abdullah Cevdet’in “Mukaddime”sinden hareketle Celâl Nuri [İleri]’nin yazısına cevaben Abdullah Cevdet’in böyle bir çalışmaya yöneldiği belirtilir (Günaydın, 2007, s. 395). Fakat Celâl Nuri’nin İctihâd’daki yazısını görme gereği duyulmaz. Ayrıca araştırmacı, söz konusu kitaptan metin aktarırken kendi içinde bazı tutarsızlıklara da düşer. *Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfî”de Şiir ve İrfân*’da kayıtlı olan Mehmed Veled’in mektubundanki,

“Gelelim (Dil-mestî-i Mevlânâ) unvanlı şiirlerinize: Ey fazilet ilmi sâhibi üstâd! Emin olun ki siz aynı zamanda çok hassas bir şâirsiniz. (...) Bazı şiirleriniz Mevlâna’nın çocukluk yıllarında tahsil için Şam’ı teşriflerinde söylediği şiirlerin tercümesi zannedilebilir. Yine diğer üstün incelikli hayallerinizin de Divân-ı Kebîr’de metnini bulmak güç değildir. Diyebilirim ki o müdâfaayı size yazdıran ve o şiiri söylettiren de mutlaka Mevlâna’nın ruhaniyetidir. Çünkü o ve diğer veliler mânâ ülkesinin tütüleri ki uygun buldukları ayna ardından maarif şekerleri saçarlar.” (Günaydın, 2007, s. 396).

cümlelere tırnak işareti içinde yer verilmişken aynı cümleler altı sayfa sonra,

“Gelelim (Dil-mestî-i Mevlâna) unvânlı şiirlerinize: Ey temelli ilm-i fazilet sâhibi üstâd! Temîn ederim ki siz aynı zamânda gâyet hassâs bir şâirsiniz. (Mevlâna)’ya Arabistân çöllerinde nağme-perdâzlık ettirmeniz eyyâm-ı civânide berâ-yı tâhsil (Şâm)’ı teşriflerinde inşâd eyledikleri eş’ârın tercümesi zannolunur. Kezâlik diğer âli ve rakîk hayallerinizin de (Divân-ı Kebîr)’de metnini bulmak güç değildir. Binâen-aleyh diyebilirim ki o müdâfa’ayı size yazdıran ve o şiiri söylettiren mutlakâ rûh-ı Mevlâna idi; onlar o nev’i tütüyân-ı Hindûstân-ı ma’nâdîrlar ki muvâfik buldukları âyine ardından şekker-rîz-i ma’ârif olurlar.” (Günaydın, 2007, s. 402).

şeklinde aktarılır. Bir metnin aktarımında her defasında kelimeler ve cümleler değişecekse ilmi çalışma yapmanın ne anlamı olabilir? Böyle bir aktarmada okuyucunun, hangi metnin esas alınması gerektiği konusunda tereddüt yaşamayı kaçınılmaz olur. Eğer aktarmalardan biri sadeleştirme yoluyla yapılmışsa bu durumun açıkça belirtilmiş olması gerekir.

Eserin bölümleri gösterilirken ayrıntıda kalan bazı hatalar da yapılmıştır. Abdullah Cevdet, *Dilmestî-i Mevlâna*’yı numaralandırarak bölümlere ayırmamışken, Günaydın, numaralandırarak bölümlere ayırmıştır. Ayrıca Günaydın, bölümlerin sayfa numaralarını gösterirken de bazı hatalara düşmüştür. Kitabın “[i]çinde yer alan bölümler şunlardır” (Günaydın, 2007, s. 395) dedikten sonra şöyle bir düzenlemeye gider:

- “1. Kari’lerime, s. 3-5.
2. Veled Çelebi Efendi’nin Mektûbu, s. 6-15.
3. *İctihâd*’daki Dîbâce, s. 16-19.
4. Dil-mestî-i Mevlâna, s. 20-49.
5. Gazâlî’de Marifetullâh, s. 50-58.
6. Rubaiyyât-ı Gazâlî, s. 59-97.
7. Urfi’de Şiir ve İrfân, s. 88-128 (Farsça).” (Günaydın, 2007, s. 395).

Üstte sayfa sayılarının düzenlemesinin hatalı olduğu hemen göze çarpar. 6. maddede “Rubaiyyât-ı Gazâlî”nin 59-97. sayfalar arasında yer aldığı gösterilmişken, 7. maddede “Urfî’de Şiir ve İrfân” kısmının 88-128. sayfalar arasında yer aldığı belirtilmiştir. İki bölümün aynı sayfaları ortaklaşmayacağı (Günaydın, 2007, s. 88-97) açıktır. Oysa kitapta *Urfî’de Şiir ve İrfân* başlığını taşıyan kısım, 98-128. sayfalar arasında yer almaktadır. Ayrıca 7. maddede “Urfî’de Şiir ve İrfân”, 88-128. sayfalar arasında gösterilmişken aynı sayfada yer alan 3 numaralı dipnotta kitabın toplam sayfasının “127” olduğu kaydı bulunmaktadır. Hâlbuki kitap, 128 sayfadır. Bütün bunlar araştırmacının eski yazıdaki rakamların karşılıklarını yeni yazıya aktarmada karışıklık yaşadığı düşüncesini uyandırmaktadır.

Araştırmacının “çevrimyazı”sında da dikkat çekecek ölçüde dizgi/okuma hatası yer alır. Oysa eski yazıdan yeni yazıya yapılan her aktarma doğru aktarılmış olma iddiasını taşımalı, olabildiğince hatalardan arındırılmalıdır. Çünkü eski yazıdan yeni yazıya metin aktarmak, eski yazıyı bilmeyenler için veya kaynağa/kaynaklara ulaşamayanlar için *güvenilir metin* ortaya koymak anlamına gelir. Nitekim araştırmacı tarafından da bildirinin ilk paragrafında,

“*Dil-mestî-i Mevlâna*, Abdullah Cevdet’in gözden kaçmış eserlerinden biridir. Daha çok kamuoyunun tepkisini çeken eserleriyle gündeme gelen adı, nedense bu eseri dolayısıyla hiç gündeme gelmemiştir. Bu sebeple konu üzerinde düşünülecek olanlar için eserin muhtevasını incelemek ve metnini ortaya koymak önem taşımaktadır.” (Günaydın, 2007, s. 394).

denmektedir. Özellikle “konu üzerinde düşünülecek olanlar için eserin muhtevasını incelemek ve metnini ortaya koymak önem taşımaktadır” yargısı Günaydın’ın böyle bir iddiayı taşıdığını gösterir. Fakat yapılan aktarma çok sayıda hatayı bünyesinde barındırırsa güvenilir bir metin olmayacağı için yararlı olmaktan çok zararlı duruma dönüşür.

Söz konusu kitap, Günaydın’ın iddia ettiği gibi “hiç gündeme gelmemiş” de değildir. Peyami Safa’nın *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu* romanında (1949, s. 255-256), Nâzım Hikmet’in mektuplarıyla (1996, s. 256) “Çankırı Hapishanesinden Mektuplar”ın 2. Kısımında (1997, s. 151) alıntılındığı ve göndermeler yapıldığı gibi Beşir Ayvazoğlu’nun *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı* (1998, s. 187-188) adlı çalışmasında da üzerinde durulur. Ayrıca, daha önce de ifade edildiği üzere, kitabın “*Dil-mestî-i Mevlâna*” kısmının Sadi Irmak tarafından 1976’da sadeleştirilerek baskısı yapılmıştır.

Bu kısa değerlendirmelerden sonra Günaydın tarafından eski yazıdan yeni yazıya yapılan aktarmadaki dizgi yanlışlarını ve eksikliklerini sınıflandırarak göstermekte yarar bulunmaktadır:

2- Yanlış Okunan Kelimeler

Dilmestî-i Mevlâna’daki “fünûn-ı karz-ı şiir” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 8), “fünûn-ı tarz-ı şiir” (Günaydın, 2007, s. 401) şeklinde okunmuştur. Yanlış okunan “fünûn-ı tarz-ı şiir”, bugünkü Türkçeye şiir tarzının bilgisi, ilmi anlamında aktarılabilir. Fakat bunun pek de anlamı olmaz. Söz konusu kelime grubunun karşılık geldiği bir kavram bulunmamaktadır. Ayrıca “fünûn-ı tarz-ı şiir” şeklinde bir terime belâgat kitaplarında da

rastlanmamaktadır. “Fünûn-ı *karz-ı* şiir” ise şiir bilgisi, şiir tekniği, poetika kelimeleriyle karşılanabilir. Doğrusu da budur.

Bildiride “fuhûl-i şuarâ-yı Fars” (Günaydın, 2007, s. 401) şeklinde okunan terkinin de “fuhûl-i şuarâ-yı Furs” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 9) şeklinde okunması daha yerinde olur. *Fürs*, Farslar anlamına gelir.

Arapça bi’t-tab’ (Günaydın, 2007, s. 401, 404) şeklinde yazılan kelime Osmanlı Türkçesinde ‘bittabi’ şeklinde kaydedilir. Araştırmacı, kelimenin Türkçede kazandığı ses değerine ve okunuşuna bağlı kalmamış, Arapçadaki şekliyle kaydetmeyi yeğlemiştir.

Bir başka yerde “şâkir-i himmet” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 9-10) ibaresindeki *şükreden* anlamına gelen “şâkir” kelimesi *öğrenci* anlamına gelen “şâkird” (Günaydın, 2007, s. 401) şeklinde okunmuştur. İnsan, himmetin öğrencisi değil, şükredicisidir. *Dilmestî-i Mevlâna*’da ‘şâkir’ kelimesinden sonra *d* sesini veren *dal* harfi de bulunmamaktadır.

Günaydın, ‘râzî’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 13) kelimesini ‘râzî’ (Günaydın, 2007, s. 403) şeklinde okuyarak anlam kaymasına yol açar. Eski yazıda farklı harflerle kaydedilen bu kelimelerden ‘râzî’, *razı*, *rıza gösteren*, *uyan*, *boyun eğen*, *karşı çıkmayan* anlamlarına gelirken ‘râzî’, *sır ile ilgili*, *sırta özgü*, *İran’ın Rey şehrinde olan* anlamlarına gelir. Böylesine farklı anlamda bir kelimeyi *râzî* kelimesinin yerine koyunca Mehmed Veled’in,

“Cenâb-ı Mevlâna, Hazret-i Şeyh gibi sâdât-ı süfiyenin ehl-i zâhir tarafından medhûl olmaları mahzâ ulemâ-yı zâhirin felâsife-i Yunaniyye ve Fârisiyyeye peyrev olmalarına ve nusûs-ı İslâmiyyeden tebâ’üd etmelerine râzî olmayıp onlardan ayrılarak onları şiddetle mu’âheze buyurdıklarındandır.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 13).

cümlesinde ifade ettiğinden farklı bir anlam ortaya çıkar.

Farsça beyitte yer alan ‘haram’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 15) kelimesi ‘hırâm’ (Günaydın, 2007, s. 404) şeklinde hatalı okunmuştur. *Haram*, bugün Türkçede de kullandığımız anlama gelen kelimedir. *Hırâm* ise *nazlı*, *edalı*, *salına salına gitme*, *yürüme* anlamına gelir. Üstelik on dört numaralı dipnotta “Halka sözü uzatmak haramdır, ama senin bahsin geçince sözü uzattım” (Günaydın, 2007, s. 404) şeklinde verilen anlamın beyitle ilgisi bulunmamaktadır.

Asıl metindeki “Ma’a-zâlik artık hatm-i kelâm ediyorum.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 15) cümlesindeki *bununla beraber* anlamına gelen “ma’a-zâlik” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 15) kelimesi aktarılırken onun yerine yakın anlamlı kelime olan “ma’ahâzâ” (Günaydın, 2007, s. 404) şeklinde kaydedilmiştir.

“Gece ma’şûkamdır:” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 21) cümlesindeki bildirme eki (-dır), “Gece ma’şûkam *der*:” (Günaydın, 2007, s. 407) şeklinde okunmuş. Eski yazıda bildirme eki (-dır), *dal* (*d*) ve *re* (*r*) harfleriyle yazılır, araya başka harf girmez. *Demek* fiilinin geniş zaman çekimi ‘*der*’ ise eski yazıda *dal* (*d*), *ye* (*y*) ve *re* (*r*) harfleriyle ‘*dir*’ şeklinde yazılır, ‘*der*’ şeklinde okunur. Kaldı ki, metinde “ma’şûkamdır” kelimesi bitişik yazılmış, ara verilmemiştir. Kelime ‘-dır’ değil de ‘*der*’ olsaydı farklı bir kelime olurdu

için ayrı yazılması gerekirdi. Sonra cümlenin anlamından da doğrusunun bildirme eki (-dır) olduğu çıkmaktadır.

Araştırmacı tarafından “teskîn-i ‘atş” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 23) terkihi, “teskîn-i ‘ataş” (Günaydın, 2007, s. 408) şeklinde aktarılmıştır. Araştırmacı, “ ‘ataş” kelimesinde *a* sesinin önüne *ayn* harfini göstermek için (‘) şeklinde işaret de koymuştur. Oysa ‘ataş’ kelimesinde *ayn* yoktur. Kelime eski yazıda *elifle* başlar. ‘Atş’ kelimesi ise *aynla* başlar. Yazı yol gösterdiği hâlde araştırmacının olmayacak bağdaştırmalarda bulunması şaşırtıcıdır.

Metnin aslındaki “pür-şevk u cezbe gözlerle” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 30) kelime grubu araştırmacı tarafından “bir şevk ve cezbe [dolu] gözlerle” (Günaydın, 2007, s. 412) şeklinde yazılmış. Burada ‘pür-‘ ön ekini ‘bir’ şeklinde yanlış okuduğu gibi, köşeli parantez içerisinde bir de metnin aslında olmayan ‘dolu’ kelimesini ekleyerek yanlış anlamı düzeltmeye çalışmış görünmektedir. Oysa metin “pür-şevk u cezbe gözlerle” şeklinde doğru okunduğunda köşeli parantezle eklenen kelimeye de ihtiyaç kalmaz.

Dilmestî-i Mevlâna’da “niyet edilen şey, meram, maksat, gaye” anlamına gelen ‘menvîlerle’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 34) kelimesi ‘manevîlerle’ (Günaydın, 2007, s. 414) şeklinde okunmuş ve dipnot düşülerek “Matbu metinde bu kelimenin dizgisinde *ayn* harfi düşmüştür” (Günaydın, 2007, s. 414) denmiştir. Oysa araştırmacı, cümlenin anlamını önceleyerek sözlüklere dikkatle baksaydı “ayn” harfinin düşmediğini, kelimenin yazıldığı şekliyle okunması gerektiğini görecekti, doğrusunu bulup kaydetme şansına sahip olacaktı (Devellioğlu, 1982, s. 737). Cümle şöyle:

“Ey Allah senin rûhun menvîlerle, mu’azzam ilahlarla, müstakbel yerler ve göklerle, bir gün zuhûr edecek olan mahlûkâtın tohumlarıyla doludur.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 34).

Araştırmacının “[b]enim hayâllerim, akşamleyin mâ’î göllerde içmeye gider; o göllere, herkesçe meçhûl güneşler, bâ-kemâl-i ihtişâm, *akisler* salarlar.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 36) cümlesindeki “akisler” kelimesini “askerler” (Günaydın, 2007, s. 415) şeklinde okuması ve kaydetmesi herhâlde dikkatsizlikle yorumlanırsa hafif kalacaktır.

“Câm-ı Cem’e ne ihtiyâcım var? Benim rûhum içinde hilkatin teressüm ettiği sagar-ı sihr-engîzdir” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 36) cümlesindeki “sâgar-ı sihr-engîzdir”i, “sâgar-ı seher-engîzdir” (Günaydın, 2007, s. 415) şeklinde okumak da yine metnin anlamından kopuk bir okumadır.

Bazen Sayın Günaydın’ın ilgi çekici okumalarıyla da karşılaşılır. Bunlardan biri “[b]en her şeyde mevcûdum; ben çiçeklerde güzel râyihayım; rûhlarınızda *iyiliğim*” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 42) cümlesindeki ‘iyiliğim’ yerine kaydedilen ‘iliğim’ (Günaydın, 2007, s. 418) kelimesidir. Her ne kadar eski yazıda bu iki kelimenin imlâsı arasında benzerlik var ise de birincisi çift y’nin yan yana kullanılmasıyla yazılır. İkincisinde *ye*, *lam* ve *ye* yer alır. Ayrıca bu iki kelimeyi bir birinden ayırmanın yolu, cümlenin anlamına dikkat etmekten geçer. Ruhun iliği olmaz. İlik maddi varlıktır, ruh ise maddi varlık değil, manevi varlıktır. *İlik*, halk arasında ağızlardaki şekliyle düğme

anlamında da kullanılsa, kemik içerisindeki doku anlamında da kullanılsa maddî varlıktır. Ruhun iliği değil, olsa olsa iyiliği olur.

“Ben nihâyetsiz severim; ben sizde yanarım; ben göğüslerinizde çarpan kalbim.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 43) cümlesindeki “göğüslerinizde” kelimesi “göğüslerde” (Günaydın, 2007, s. 418) şeklinde okunmuş.

“İlk arz, kan içinde, dalgaların füşat-zârından zuhûr ettiği vakit ben güneştim, arzın gözyaşlarını sildim, pûselerimle arzı ihâta ettim.” (Günaydın, 2007, s. 43) cümlesindeki “pûselerimle” kelimesi, “bûselerimle” şeklinde okunmuştur. Bûse, *öpücük* demektir. Pûse ise *öpücük* anlamının yanında *dokunuşu* da ihtiva eder. Yazarın buradaki kastı *öpücüklerimle yeryüzünü kapladım, kuşattımdan çok, dokunuşlarımla yeryüzünü kuşattım, kapladım* olsa gerektir.

Abdullah Cevdet’in dipnotta yer alan

“Fransa’nın en güzide nâsirlerinden ve en kuvvetli şairlerinden olan dostum Laurent Tailhade’in *Vitraux* unvanlı mini mini mecmûa-i eş’ârında Hortus Conclucus ser-nâmeli bir *dilber* manzûmesi şu kıt’a ile başlar:” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 44).

cümlesindeki “dilber” kelimesini Günaydın, yeni yazıya ‘dilîr’ şeklinde aktarmış. ‘Dilîr’ kelimesi, ‘kahraman’, ‘yiğit’, ‘cesur’ anlamlarına gelmektedir. *Dilber* kelimesi ise sözlükte ‘gönüller alan’, ‘mahbube’, ‘maşuka’ kelimeleriyle karşılanır. Şiir, kahraman, cesur olmayacağına göre olsa olsa ‘gönül alan’ anlamına gelecek şekilde karşımıza çıkacaktır. Üstelik Laurent Tailhade’in söz konusu şiiri kahramanlık üzerine değil, aşk üzerinedir. Kaldı ki, *Dilmestî-i Mevlâna*’da kelime y’li değil, b’li kaydedilmiştir. Herhâlde *dilber*’i *dilîr* okumak için çaba harcamış olmak gerekir.

Diğer okuma yanlışlarını şöyle sıralayabiliriz:

‘biz’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 11) yerine ‘bir’ (Günaydın, 2007, s. 402),

‘bence’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 11) yerine ‘nice’ (Günaydın, 2007, s. 402),

‘sımâh-ı itibârında’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 11) yerine ‘-lar’ ekinin eklenmesiyle ‘sımâh-ı itibârlarında’ (Günaydın, 2007, s. 402),

‘kendisinden’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 13) yerine ‘kendisinin’ (Günaydın, 2007, 403),

‘olalı’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 15) yerine ‘olan’ (Günaydın, 2007, s. 404),

‘söyleyim’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 17) yerine ‘söyleyeyim’ (Günaydın, 2007, s. 405),

‘vâzı’-ı’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 16) yerine ‘vâz’ı-ı’ (Günaydın, 2007, s. 405),

‘eşi’ası’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 20) yerine ‘eşi ası’ (Günaydın, 2007, s. 407),

‘kalbinin’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 21) yerine “kılınan’ (Günaydın, 2007, s. 407),

‘batıyor’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 24) yerine ‘yanıyor’ (Günaydın, 2007, s. 409),

‘dalmıştır’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 24) yerine ‘dalmışlar’ (Günaydın, 2007, s. 409),

‘yapyalnız’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 27) yerine ‘yapayalnız’ (Günaydın, 2007, s. 411),

‘zucret’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 29) yerine ‘zacret’ (Günaydın, 2007, s. 412),

‘füsûnî’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 31) yerine ‘füsûnu’ (Günaydın, 2007, s. 412),

‘güllerinin’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 31) yerine ‘gelerek’ (Günaydın, 2007, s. 412),

‘zulmetinde’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 32) yerine ‘zulmetinden’ (Günaydın, 2007, s. 413),

‘Câm-ı Cem’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 36) yerine “Câm-ı cem” (Günaydın, 2007, s. 415),

‘Önümde’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 41) yerine ‘Önünde’ (Günaydın, 2007, s. 417),

‘lâ-yetenâhiyyetinde’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 42) yerine ‘lâ-yetenâhiyyette’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 418),

‘timsâliydi’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 44) yerine ‘timsâlidir’ (Günaydın, 2007, s. 419),

‘etmiş’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 44) yerine ‘ediyor’ (Günaydın, 2007, s. 419),

‘ederim’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 45) yerine ‘ediyorum’ (Günaydın, 2007, s. 419).

3- Terkip Yanlıları

Günaydın, bazı terkiplerin aktarılmasında da yanlılara düşmüş görünüyor. Bunlar, ‘ma’şûk rûh’ (Günaydın, 2007, s. 402), ‘hezeyân mücerred’ (Günaydın, 2007, s. 402) ve ‘Âşık kâmilleri’ (Günaydın, 2007, s. 407) şeklinde hiç de hoş bir anlam taşımayan tarzda karşımıza çıkan aktarmalardır. ‘Maşuk ruh’, *sevgili ruh* şeklinde anlamsız bir yapıda günümüz Türkçesine aktarılabilir. ‘Hezeyân mücerred’, *saçmalıklar soyut* gibi tuhaf bir anlamsızlığa gelir. ‘Âşık kâmilleri’ ise âşık olgunları şeklinde Türkçeye uymayan bir söyleyişe yol açar. Ayrıca okuyucuyu, kişi adı olarak birden çok âşık Kâmil’den söz ediliyormuş gibi hiç de Türkçeye ve metnin niyetiyle uyum sağlamayacak anlamlara, daha doğrusu anlamsızlıklara sürükler. Oysa söz konusu terkipler ‘ma’şûk-ı rûh’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 11), *ruhun sevgilisi*; ‘hezeyân-ı mücerred’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 11), *soyut saçmalıklar*; ‘âşık-ı kâmilleri’ (Abdullah Cevdet, 1921, s. 20), *olgun âşıkları* şeklinde doğru okumayla Türkçeye uygun anlam taşır. Ayrıca “Hakk-ı ibâdeti” (Günaydın, 2007, s. 405) terkibi, “Hak ibâdeti” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 17) şeklinde okunmalıdır.

4- Aktarımında Çelişkiye Düşülen Kelimeler ve Farklı Yazımlar

Günaydın, çevrimyazıda kimi zaman kendi içinde de çelişkiler yaşar. Metin aktarmada bir yerde “terceme” (Günaydın, 2007, s. 404) derken aynı kelimeyi bir başka yerde “tercüme” (Günaydın, 2007, s. 406) şeklinde kaydeder. Buna benzer şekilde “Muhammediyyü’l-Emîn” (Günaydın, 2007, 405) adı, aynı sayfada üç satır sonra

“Muhammedü’l-Emîn” şeklinde yer alır. Araştırmacı, “mesleği” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 14) kelimesini “mesleki” (Günaydın, 2007, s. 404) şeklinde yazma yoluna da gider.

5- Atlanan ve Eklenen Kelime Grupları, Kelimeler ve Ekler

Günaydın okumasında atlanan ve eklenen ekler, kelimeler, kelime gruplarıyla da karşılaşılır. Bunları şöyle gösterebiliriz:

Dilmestî-i Mevlâna’da “Şark edebiyatında *bilhâssa* bir deryâ-yı şiiir ü hikem olan (...)” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 4) şeklinde başlayan cümledeki “bilhâssa” (Günaydın, 2007, s. 399) kelimesi kaydedilmemiştir. Aynı cümlede yer alan “muhtereminin” (Günaydın, 2007, s. 399) kelimesindeki ilgi hâli eki ‘-in’ okunmayarak “muhteremin” şeklinde yazıya geçirilmiştir.

“On kerreden ziyâde o milyonu mütecâviz eş’ârı okuduktan sonra (Mesnevî-i Şerîf)ten mâ’adâsından bir de (Muhtârât) vücûda getirdim.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 9) cümlesindeki “o” işaret sıfatı, Günaydın’ın çevrimyazısında bulunması gereken cümlelerin içinde (Günaydın, 2007, s. 401) yer almıyor.

15. sayfadaki “[ş]u mufassal mektûbum, *mahzâ* cedd-i pâkimin:” ibaresindeki ‘mahzâ’ kelimesi atlanmıştır (Günaydın, 2007, s. 404).

18. sayfadaki ‘hiçbir şey’, ‘bir şey’ (Günaydın, 2007, s. 406) şeklinde aktarılırken ‘hiç’ kelimesi kaydedilmemiştir. Bir başka cümledeki “pür-istiğrâk *olan* rûh-ı şâiriyyetine” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 19) yerine “pür-istiğrâk rûh-ı şâiriyyetine” (Günaydın, 2007, s. 406) diyerek *olan* kelimesi atlanmıştır. 36. sayfadaki “Lâ-yenkati’ sev,” kelime grubu Günaydın’ın aktardığı metinde (Günaydın, 2007, s. 415) yer almıyor.

Dilmestî-i Mevlâna’da yer alan “Semânın Samanyolu, başıboş atlar gibi hayâllerimin sıçradığı *bir* çemenzârdır.” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 36) cümlesindeki ‘bir’ kelimesi çevrimyazıda (Günaydın, 2007, s. 415) bulunmamaktadır.

6- Atlanmış Satırlar ve Cümleler

Günaydın’ın çevrimyazımında bazen atlanan kelime ve terkipleri aşan satır, cümle ve metin parçalarıyla da karşılaşılır. *Dilmestî-i Mevlâna*’nın 20. sayfasındaki şu kısımdaki,

“Zerrîn yıldızlar senin fikirlerindir, senin *fikirlerinin zerrîn gubârlarıdır*. Ey muhabbet, ezeli muhabbet!
Yaz rüzgârı senin nefesindir, senin dudaklarının nefhasıdır. Ey muhabbet, ezeli muhabbet!” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 20).

italik olarak gösterilen kısım atlanarak şu şekilde kaydedilmiştir:

“Zerrîn yıldızlar senin fikirlerindir, senin dudaklarının nefhasıdır. Ey muhabbet, ezeli muhabbet!” (Günaydın, 2007, s. 407).

Dilmestî-i Mevlâna’da yer alan “Fâni dudakları öperken neden ölüyor gibi oluyorsun?” (Abdullah Cevdet, 1921, s. 22) cümlesi olması gereken yerde (Günaydın,

2007, s. 408) bulunmuyor, atlanmıştır.

Dilmestî-i Mevlâna'daki "Gözlerin parlayan silahlar gibi soğuktur." (Abdullah Cevdet, 1921, s. 25) cümlesi, Günaydın okumasında bulunması gereken 410. sayfada yer almıyor.

Şu metin parçası,

"Yıldızlarda yanan âteş, rûhunda yanan âteştir. Eşyâyı halk eden cân, tefekkürâtını halk eden cânıdır. Bütün cihânı ihyâ eden nefha-i hüsn-i ezel, ma'sûkanın dudakları üzerinde dudaklarının içtiği nefhadır." (Abdullah Cevdet, 1921, s. 39).

bütünüyle atlanmıştır. Günaydın okumasında 417. sayfada yer alması gerekirdi.

Dilmestî-i Mevlâna'nın 45. sayfasında yer alan şu metin parçasında da okuma sırasındaki göz kaymasına bağlı atlanan satırla karşılaştırılır. Metnin aslı,

"Gözüm toktur, cânım yiğittir, bende arslan cesâreti vardır. Tâbende bir şecâ'at oldum.

[Allah] hem destidir, hem desti yapıcıdır, hem destinin toprağıdır. Hem de destiyi satın almaya gelir." (Abdullah Cevdet, 1921, s. 45).

şeklindeyken Günaydın, metni şu şekilde aktarır:

"Gözüm toktur, cânım yiğittir, hem destinin toprağıdır. Hem de destiyi satın almaya gelir." (Günaydın, 2007, s. 420).

Görüldüğü gibi metin aktarıcı, dikkatsizlik sonucu, birinci tekil kişi zamirinden üçüncü tekil kişi zamirine geçiş şeklinde, *öznelerin* karışmasına yol açarak metni anlamsız, anlaşılmaz bir hâle sokar. Günaydın'ın aktardığı ilk cümleden anlam çıkarmak mümkün görünmüyor. Çünkü özne –yüklem uyumu yoktur. İkinci cümle ise birinci cümle ile uyumlu olmadığı için boşlukta kalmaktadır.

Sonuç

Bütün bunlar bildiri metninin iyi kontrol edilmediği düşüncesini uyandırıyor. Eski yazıdan yeni yazıya aktarılan metinde böylesine çok sayıda hataya düşülmesi şüphesiz üzerinde durmayı gerektirir. Buraya kadar problemin önemli bir kısmı ortaya konulmuştur. Her araştırmacının eksikleri ve yanlışları çıkabilir. Önemli olan bu eksiklerin, yanlışların oranıdır. Bir çalışmada ufak tefek birkaç dizgi yanlışının bulunması ile çok sayıda yanlış ve eksiğin bulunması ayrı şeylerdir. Burada asıl amaç, bir araştırmacının çalışmasında ortaya çıkan yanlışları ve eksikleri sayıp dökmek, eleştiri konusu yapmak değildir. Sanat, edebiyat, kültür hayatıyla ilgili yapılan araştırmaların ve incelemelerin daha titiz ve dikkatli bir çabanın ürünü olması gerektiği düşüncesine dikkat çekmek, sempozyum bildirilerinin ve dergilerde yayımlanan makalelerin kontrolünde yeterli denetimin olmadığını işaret etmektir. Dergi yayıncıları ve hakemleri, sempozyum düzenleyicileri ve bilim kurulları gönderilen makaleleri, sunulmuş bildirimleri titizlikle kontrol etmediği sürece bu tür yanlışlar ve eksikler sürecektir.

Yusuf Günaydın'ın bildirisinin sunulduğu Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında

Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu’nun Bildiriler kitabında “Sempozyum Düzenleme Kurulu”nda on dört (SÜMAM, 2007, s. 598), “Bilim, Danışma ve Hakem Kurulu”nda yirmi yedi (SÜMAM, 2007, s. 599) akademik kariyer sahibi isim yer alıyor. Bu noktada ister istemez bilim kurulu, gerçekten yazıları okumuş mudur, okuduysa bu hatalar nasıl gözden kaçmıştır, soruları akla gelmektedir. Eğer yazılar bilim kurulunun denetiminden geçmediyse bilim kurulu göstermelik olmaktan öte anlam taşımaz. Bir sempozyum bildirisinin hata ve eksiklerinden bir başka sempozyum bildirisine ya da makale çıkabiliyorsa böyle bir durumun nasıl yorumlanabileceği üzerinde elbette düşünmek gerekir. Sonuçta işlevsiz bilim kurullarının *boş gösteren* olmaktan öteye geçtiği söylenemez.

Bilim hayatının gelişmesinde ciddi ilmî araştırmalara görev düştüğü kadar eleştiriye de rol düşmektedir. Bu düşünceden hareketle edebiyat araştırmacılığının, makalelerin, kitapların ve özellikle de sayısı gittikçe artan sempozyumların üzerine dikkat çekmek için böyle bir yazının yazılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Sonuçta eleştiri, yapılan çalışmalarda düşünülen hataları göstermeye, düzeltme imkânı hazırlamaya, sonraki çalışmalarda daha dikkatli olunmasını sağlamaya yönelik bir etkinliktir, öyle de kabul edilmelidir.

Kaynakça

- AYVAZOĞLU, Beşir (1998), *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Abdullah Cevdet (1921), *Dilmestî-i Mevlâna Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfi”de Şiir ve İrfân*, Kütüphâne-i İctihâd aded 44, Orhaniye Matba’ası, İstanbul.
- Abdullah Cevdet (2014), *Dilmestî-i Mevlânâ Gazâlî’de Marifetu’llah-Rubâiyât-ı Gazâlî “Örfi”de Şiir ve İrfân*, (Sadeleştiren ve baskıya hazırlayanlar: Erdoğan Erbay-Nimet Yıldırım-Ali Utku), Çizgi Kitabevi, Konya.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1982), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- HANİOĞLU, M. Şükrü, *Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, Üçdal Neşriyat, İstanbul [tz].
- HANİOĞLU, M. Şükrü (1988), *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, C. I, İstanbul, s. 90-93.
- GÜNAYDIN, Yusuf Turan (2007), “Abdullah Cevdet ve Dil-mestî-i Mevlâna’sı – Değerlendirme&Çevrimyazı Metin-”, *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu Bildiriler*, S. Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya, s. 93-122.
- IRMAK, Sadi (1996), *Lirizmin İki Doruğu: Mevlâna ve Gazâlî*, Konya Turizm Derneği Yayınları, Ankara.
- Nâzım Hikmet (1996), *Nâzım ile Piraye Mektuplar 1*, Adam Yayınları, İstanbul.
- Nâzım Hikmet (1997), *Kuvâyi Milliye Şiirler 3 Kuvâyi Milliye Saat 21-22 Şiirleri Dört Hapishaneden Rubailer*, Adam Yayınları, İstanbul.
- OKAY, Orhan (1977), “Abdullah Cevdet”, *Dergâh Yayınları*, C. 1, İstanbul, s. 11-12.
- OKAY, Orhan (1990), “Abdullah Cevdet”, *Büyük Türk Klasikleri*, C. 10, İstanbul, s. 296-304.
- ÖZDEMİR, Kemal (2003), *Doktor Abdullah Cevdet’in Edebi Dünyası Abdullah Cevdet’in*

Şiirlerinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

SAFA, Peyami (1949), *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul.

SÜMAM (2007), *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevilik Ulusal Sempozyumu Bildiriler*, S. Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya, s. 93-122.

ÜLKEN, Hilmi Ziya (1992), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3. Baskı, Ülken Yayınları, İstanbul.